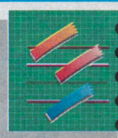

نقدی بر نوار کاست «موسمان است»

انتظاری بیش از این از دو استاد بنام بداهه کار

موسیقی

از آمدن زمر زمانت است، محضرها است با هم است
مهاکری که عیاران عظیمش آشفته گهریان،
کبهان کهن و عیوضان شیریان بر روی شعر
همیشه باو دران زمستان، هر اثر زنده یاد مهدی
اخوان ثالث که پس از اجراهای متعدد در
کشورهای مختلف ایران و آمریکا به صورت
نوار کاست منتشر شد. نوشته زنگنه شادگان
به این اثر که از نظر شعر کامیاب می‌گردد.

حسن علیزاده و محمدرضا شیرین با همکاری مشترک خود را با موسیقی فیلم لشدگان به کارگردانی زنده یاد علی حاتمی، آغاز کردند. موسیقی فیلم لشدگان هماهنگی قابل توجهی بین این دو هنرمند محسوس است و با آنکه آن اثر برای موسیقی نوازانه نطفه برده، نشیبدان بدون دیدگاه بیلی از لفظ نبود نیست! از او بسیار زیاد خبری از موسیقی و شناسایی ملودی و تصمیمهای نثری ساخته علیزاده و از همه مهمتر گمانند شعر نو بر قالب موسیقی اصیل کهنه‌اند. تالیف این هنرمندان در اجرای آن که نشاندهنده شوری به اشیران خود حاصلست. لشدگان است. شیرین با این کارنامه موسیقی در زمینه اجرای شعر نو داشته است که از آن جمله می‌توان به برخی پیاپی‌ها، بازی آفریدن شهزاد شیرین با شعرهای عالی شادروان حبیب‌الله بدیعانی، «افروزگی بازی با محمدرضا طلفی»، «است شب» (در نوازندگانی که محمدرضا هنوز برخی موسیقی داشته است) و نیز شگفتان و کجه‌های آن است. از حسین علیزاده اشاره کردیم، اما در این مورد نام موسیقی ایرانی در لشدگان و اشتیاق از آن تا سبک بیست و شش تا این نوع نو در اهل موسیقی ایجاد شد که در این دوره این اشکات بدیع و با هنر بیرونی برقرار است.

همیشه و دارای دو سبک متفاوت است. هم است. «بیاده» به معنی ظلم کردن است و آوازه به معنی قاتل و عدل، عطا و بخشش و مقابل پول رستم قرار دارد. شادهد تن است به شمار می‌رود و در گوشت داد شد. گوشت درجه دوم کام ماهر است. تلقی این شعر برای اولین بار در نوار «افروز» از سپین علیزاده که ابتدا در تالار وحدت اجرا و سپس از سوی انتشارات ماهور به صورت کاست منتشر شد، مشاهده شد. در نوع کارهای قابل تحسین بود و هست. در حالی که در «موسمان است» (بنا بر ادعا بعد از کشیدن یک قطعه پیش فلامنکو، شعران شروع می‌شود که این قسمت نیز در گوشت داغ داغ اجرا شده است. سابقه شنیداری علاقه‌مندان موسیقی آوازی می‌گوید که آنها عیان‌منده صدای خواننده را شنیدند. بخوبی شد که خواننده جریان باشد که گوشت و از آوازی خود با تغییر هنگام (کامپوز) صدای خود اجرا می‌شود. شیرین هم با اشیران خود حاصلست. بی‌میلی، اما در این اشیران خود به هنگام بی‌میلی می‌خورند به صورت خیلی ساده و بدون تحریرهای ویژه و حاضر خودگی گلدان شعر را بیان می‌کند و از فراز و فرود در هنگام بازی آواز می‌تواند بی‌شود. دانش نواز هم که بعد از اشاره خواهد شد در همین صورت خوانده شده است. اصولاً پیش‌انضم از اجرای نواز به صورت اجرا می‌شود که تغییر یکپارچه و حسینه‌کننده است. «موسمان است» در نتهای روی «الف» از بخشی که در حدیقه جواهرنهم، «خواننده» شوره، اوضاع اندکی بهتر می‌شود. این قسمت نیز زمر زمانت خواننده، با رقصه خاصی توسط نوازندگان شده‌اند. شوره در بدایت یک سبک خواننده همان ریمو نیز صدای ادامه دارد و نوازندگان گروه یک قطعه ریتمیک را به صورت کوتاه اجرا می‌کنند و سپس دوباره خوانندگان آواز شروع می‌شود. این شیوه سه الی چهار بار در این قسمت تکرار می‌شود. هنرمندان عالی علیزاده و کلههر در روی بیلی توجه است و با مهارت و کمال نوازندگی آوازی اخیر می‌رود. شاید تنها نقطه قدرت این نوار

مهمین قسمت باشد که حدود ۸ دقیقه با ریتم شکست و اعتراض‌ها دارد است. کلههر اجرای قطعات تدریجاً به آرشه‌های جداگانه و ناپیوسته که کاری شد و شورش است مهارت خاص خود را نمایش می‌دهد. علیزاده نیز همچون لشدگان تمام قطعات بند با فریادهای ویژه و با تکنیک خاص خود به اجرا می‌رود و در این کار، این دو علم وجود تکنیک نواز با تکنیک کاملاً مشهود است، اما چه که همین نوازنده خوب و مستعد است است که در حد نوازنده‌های این گروه، وی بود از نظر آواز نوازنده ای شده است که در این تکنیک بازی نوازنده و نوازنده‌های ریتمی و آواز نوازنده‌ها را با هم می‌آورد و در این دیدگاه تکنیکهای خاص تکنیک را در حد و اندازه‌ها و قطعات اجرا شده داشته و در بیان محله‌ها و ریتم‌های موزون و هماهنگ با خود، خلاص و قابل تحمل کرد. در این صورت کلههر از نوازنده‌های گروه نیز با آواز بی‌کیفیت نوازنده‌ها (در بعضی نوازنده‌ها نیز) شایده به حد نوازنده گامراهی ذکر شده است. کلههری برای تکنیک در نظر گرفته نشده است، چرا که با داشتن یک نگاه به کارهای قبلی علیزاده ملاحظه می‌شود که او با سازهای ریتمیک و کره‌ای نیز توانمند است. اما در بداهه نوازندگی نوازندگان این گروه، دو بداهه‌بند خوانانی و بداهه‌نوازی درگوشت‌های ماهور و

سنتور یکی از قدیمی‌ترین سازهای ایرانی است که مساحت آن را به شکل امروزی به فیلسوف بزرگ ایرانی ابونصر فارابی نسبت داده‌اند. سنتور از جبهه ای ذوق‌نقشه شکل و توخالی تشکیل شده است. بلندترین ضلع، نزدیک به نوازنده کهن‌ترین ضلع و موزان و ضلع قبلی و دور از نوازنده و ضلع جانبی با طول برابر، و ضلع قبلی با بطور مورب قطع می‌گردد. جمع سنتور نواحی است. تمام سطح جبهه از چوب ساخته می‌شود. بر روی سطح فوقانی دو بند خرد کرک قرار دارد و از روی هر کرک چهار رشته سیم هم کرک می‌گردد. ولی هر سیم به گوشه‌ی معینی پیچیده می‌شود. گوشه‌ها در سطح جانبی راست کار گذاشته شده‌اند. سیم‌های سنتور به دو دست مفید (زیر و رو) تقسیم می‌شوند. سیم‌های سفید بر روی هر کرک سمت چپ و سیم‌های زرد بر روی هر کرک سمت راست به ترتیب قرار گرفته‌اند. برای نواختن سنتور از وسایلی به نام مغرباب استفاده می‌شود. مغرباب سنتور عبارت است از دو تکه تارک، یک سیم و یک چوبی که در یک انتهای خرد گوشه‌ای دارد که انگشت شست‌نوازنده آن را می‌گیرد و به کمک انگشتان شست و وسطی مغرباب را از حرکتی سریع بالا و پایین می‌برد و به سیم‌ها فریبه می‌آورد.

موسیقی نوازندگان سنتور که اطلاعاتی از آنها در دست است، می‌توان از محمدحسن خان مقلب به سنتورنام‌ناب بود که در اواخر قرن سیزدهم، مقلان با اواخر سلطنت محمدعلی اقبال سلطنت ناصرالدین شاه قاجار می‌زیسته است و پس از آن به اصفهان مهاجرت کرده و در آنجا به تدریس و اجرای سنتور می‌پرداخت. علی‌اکبر اشعری، حسن ستوری، سماح حضور و فرزند فرزند اشعری، سامعی در حفظ و حرمانت و ارتقای این ساز همت گماشتند. اما آواز سنتور به شکل فعلی و از آواکامید از نوازنده‌های اصیل ایرانی شد. قسمت لب ملاحظه‌ای از نوازندگان ساز در سنتور با تدریس جلاستاری و حبیب مسماهی مرتبط می‌شود، به طوری که آشنایی صبا و حبیب مسماهی نکات شگفتی و موسیقی در تاریخ سنتورهای به نام ادراس، که در حد حضور سیم‌های سنتور آن را به هم‌چون اولی شاهی اثر کرده بود و برای سرزمانان پیش‌بینی شده و وضعیت سنتور که مدتها با رونق افتاده و فراموش شده بود در حضور سیم‌بند و ایجاد آواز به ترتیب است. بعضی از شاگردان و فراروری کرد، به این طرز است که در حصار آن تدوین و تألیف ویگویی موسیقی ایرانی ساز سنتور بود که اولین اثر ویگویی ایرانی هنر سنتور است. شمار می‌رود و با امروز کتاب آوازی هنر جوانان سنتور محسوب می‌شود.

به‌مناسبت سال ۲۰۰۱ که از سوی سازمان ملل و براساس پیشنهاد رئیس جمهور اسلامی آقای خاتمی به عنوان سال گفت‌وگوی تمدنی انتخاب شده است، کنسرت بزرگ موسیقی هنرمندان جمهوری آذربایجان در ماه‌های شهریور و مهر ۱۳۸۰ در محل سینما دوروز در تهران برگزار شد. به گزارش خبرنگار ما، این برنامه‌های هنری که به همت گروه موسیقی سارالان و به سرپرستی اسداللهلی با همکاری احمد محزون از مرکز موسیقی ایرانی به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی برگزار می‌شود، به شرح زیر خواهد بود:

۱) کنسرت اکتبر مستوفیک ملی آذربایجان (به ریختن پروفسور آق‌زوی (پاشایف) / اجرا: ۲۱ تا ۲۲ شهریور ماه ۲۰۰۱ - ساعت ۲۰:۰۰)

۲) کنسرت موسیقی و ریتم (خواننده: ملک‌نم‌ابوب (او) / اجرا: ۲۳ تا ۲۴ شهریور ماه ۲۰۰۱ - ساعت ۲۰:۰۰)

۳) کنسرت زینل مجک‌خان (اف) / اجرا: ۱۳ تا ۱۴ شهریور ماه ۲۰۰۱ - ساعت ۲۰:۰۰)

۴) کنسرت سارالان (اف) / اجرا: ۱۳ تا ۱۴ شهریور ماه ۲۰۰۱ - ساعت ۲۰:۰۰)

سنتور و پیشگامان آن

از شاگردانی که صبا در سنتور تربیت کرد می‌توان به حسین صبا، محمدرضا شغیانلو، داریوش صفوت، حسین ملک و فرامرز پایور اشاره کرد.

فرامرز پایور در سال ۱۳۱۱ متولد شد و در هفده سالگی نزد صبا رفت و به مدت ۱۰ سال مشغول فراگیری سنتور نزد ایشان شد. پایور در زمینه نوازندگی آلیف‌تات آریشتین شلمنغی است که از آن می‌توان به سنتور، سس، سی قطعه چهل‌مغرباب برای سنتور، مجموعه پیش زارقه و یک برگرداندن ریفت صبا از راست کرک به چپ کرک، ریفت چپ کرک برای سنتور... و رانام برد. همچنین برای درنگام و انتشار از سنتور صبا از جمله کتاسی بود که مهم‌ترین آثار او داشت و صبا نیز برای درنگام ریفت بود سنتور و زحمات فرامرز پایور شکر دارد از آن داشته است.

دکتر فرامرز پایور (نوازندگان ایرانی جدید کتاسی، محمدرضا شغیانلو (شاگرد فرامرز پایور)، مهلا کتاسی و پرویز مشکاتیان هر یک در ارتقای هنر سنتور نوازی سهم مهمی را برعهده داشته‌اند. این دو هنرمندان ادامه‌دار و شاگرد امروزی سنتور بیشترین مخاطبان در میان سازهای ایرانی به خود اختصاص داده است.

روست حصادی سنتور ۹ کرک، یک بیشر از سه اکتار است، اما این ساز قدیم تمام فواصل کروماتیک مخصوص موسیقی ایرانی است و نوازنده مجبور است در اجرای دیگر و دیگر که کنار ساز نواخته‌دهد یا در بداهه‌ها و شکل‌ها سرخ‌ها را جلو و عقب ببرد که این عمل به نوبه خود نسبت به طول قسمت پشت و جلوی کرک را در سیم سفید به هم می‌زند، در نتیجه دو دو قسمت نسبت به هم فاصله اکتاوی درست می‌دهند. به دلیل همین تقیضه سنتور در اجرای برخی دستگاه‌ها موسیقی ایرانی مانند راسد پنجه‌ک و نوازانی متکلا می‌باشد.

در سبک تازه اخیر به‌طور کلی اصول کروماتیک برای این اصوات و نیز به قصد تأمین اصوات به دو نوع سنتور با تعداد زیاد کرک ساخته شده است که عبارتند از: سنتور کروماتیک با صدای پدیدان صدای محسوس برای سنتورهای غربی بیشتر و دیگری سنتور کروماتیک به که یک قطعه پنجم مرتب سنتور کروماتیک است. از دو نوع سنتور تنها چهار مرتب از اکثر استادان می‌شود.

نام: **ابیر منظم تبرکات**

گفت‌وگوی تمدنها و موسیقی آذربایجانی در تهران